

การพัฒนาหลักสูตรบูรณาการภูมิปัญญาท้องถิ่นสุพรรณบุรี ในกลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรมเพื่อเสริมสร้างการใช้ทักษะชีวิตและรักความเป็นไทยสำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6

A Study of Suphanburi's Local Wisdom-Based Teaching in Learning Areas of Sociology, Religion and Culture for Primary Education Grade 6

ลาวรรณ สุกุลกรณาอารีย์*

Lawan Sakunkaruaree

นักศึกษานิพนธ์เอก สาขาวิชาศึกษาศาสตร์มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช
Doctoral Student, School of Education Sukhothai Thammathirath
Open university, Nonthaburi 11120

*Corresponding author: supattra.sub@stou.ac.th

สุวรรณี ยะเกอร์

Suwannee Yahakorn

สาขาวิชาศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช
School of Education Sukhothai Thammathirath
Open university, Nonthaburi 11120

ดรณี จำปาทอง

Darunee Jumpatong

สาขาวิชาศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช
School of Education Sukhothai Thammathirath
Open university, Nonthaburi 11120

สิริวรรณ ศรีพหล

Siriwan Sripahol

สาขาวิชาศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช
School of Education Sukhothai Thammathirath
Open university, Nonthaburi 11120

(Received: December 19, 2018; Revised: January 18, 2019; Accepted, January 22, 2019)

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ (1) พัฒนาหลักสูตรบูรณาการภูมิปัญญาท้องถิ่นสุพรรณบุรีในกลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 และ (2) ศึกษาผลการใช้หลักสูตรบูรณาการภูมิปัญญาท้องถิ่นสุพรรณบุรี ในกลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม สำหรับนักเรียน ชั้นประถมศึกษาปีที่ 6

การดำเนินการวิจัยมี 2 ระยะ ได้แก่ระยะที่ 1 การพัฒนาหลักสูตร ประกอบด้วยขั้นตอนที่ 1 การศึกษาและวิเคราะห์ข้อมูลพื้นฐาน ขั้นตอนที่ 2 การออกแบบหลักสูตรบูรณาการภูมิปัญญาท้องถิ่นสุพรรณบุรี ขั้นตอนที่ 3 การสร้างเอกสารประกอบหลักสูตรและขั้นตอนที่ 4 การทดลองใช้หลักสูตรบูรณาการภูมิปัญญาท้องถิ่นสุพรรณบุรีกับนักเรียนจำนวน 4 โรงเรียน ระยะที่ 2 การศึกษาผลการใช้หลักสูตร ประกอบด้วย ขั้นตอนที่ 5 การประเมินหลักสูตร และขั้นตอนที่ 6 การปรับปรุงและแก้ไขหลักสูตร กลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ นักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 จำนวน 41 คน เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย คือ 1) หลักสูตรบูรณาการภูมิปัญญาท้องถิ่น กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรมชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 2) แบบประเมินการใช้ทักษะชีวิต และ 3) แบบประเมินคุณลักษณะ รักความเป็นไทย การวิเคราะห์ข้อมูลโดยการหาค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน การทดสอบค่าทีและการวิเคราะห์เนื้อหา

ผลการวิจัย พบว่า 1) หลักสูตรบูรณาการภูมิปัญญาท้องถิ่นสุพรรณบุรี ในกลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรมสำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ประกอบด้วย (1) หลักการของหลักสูตร

(2) เป้าหมายของหลักสูตร (3) คำอธิบายรายวิชา (4) โครงสร้างหลักสูตร (5) เนื้อหาสาระและประสบการณ์ (6) กิจกรรมการเรียนรู้ (7) สื่อการเรียนรู้และแหล่งการเรียนรู้ และ (8) การวัดและประเมินผล ผลการตรวจสอบคุณภาพหลักสูตรและเอกสารประกอบหลักสูตรพบว่าหลักสูตรและเอกสารประกอบหลักสูตรมีความเหมาะสมระดับมาก และมีความสอดคล้องกันทุกองค์ประกอบ และ 2) การศึกษาผลการใช้หลักสูตรพบว่าหลักสูตรบูรณาการภูมิปัญญาท้องถิ่นสุพรรณบุรี ในกลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรมเพื่อเสริมสร้างการใช้ทักษะชีวิต และรักความเป็นไทยสำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 มีผลดังนี้ (1) นักเรียนมีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนหลักสูตรบูรณาการภูมิปัญญาท้องถิ่น กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม ชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 หลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 (2) นักเรียนมีการใช้ทักษะชีวิตหลังเรียนสูงกว่า ก่อนเรียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 และ (3) นักเรียน มีคุณลักษณะรักความเป็นไทยหลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .0

คำสำคัญ: การพัฒนาหลักสูตร, หลักสูตรบูรณาการ, ภูมิปัญญาท้องถิ่น, ทักษะชีวิต, รักความเป็นไทย

Abstract

The objectives of this research were (1) to develop a curriculum with integration of Suphanburi local wisdom in the Social Studies, Religion and Culture Learning Area to enhance the use of life skill and the love for Thainess of Prathom Suksa VI students; and (2) to study the results of using the curriculum with integration of Suphanburi local wisdom in the Social Studies, Religion and Culture Learning Area to enhance the use of life skill and the love for Thainess of Prathom Suksa VI students. The research process comprised two stages: Stage 1 was the development of the curriculum. This stage comprised three steps, namely, step one: a study and analysis of fundamental information; step two: the designing of the curriculum with integration of Suphanburi local wisdom; the third step: the creation of curriculum documents; and the fourth step: the pilot try-out of the developed curriculum with students in four schools. Stage 2 was a study of results of curriculum implementation. This stage comprised step five: the curriculum evaluation; and step six: the improvement and revision of the curriculum. The research sample consisted of 41 Prathom Suksa VI students. The employed research instruments were (1) the developed curriculum with integration of Suphanburi local wisdom in the Social Studies, Religion and Culture Learning Area to enhance the use of life skill and the love for Thainess of Prathom Suksa VI students; (2) a scale to assess the use of life skill; and (3) a scale to assess the love for Thainess

characteristic. Data were analyzed using the mean, standard deviation, t-test, and content analysis.

Research results were as follows: (1) the developed curriculum with integration of Suphanburi local wisdom in the Social Studies, Religion and Culture Learning Area to enhance the use of life skill and the love for Thainess of Prathom Suksa VI students comprised (a) the curriculum rationale; (b) the curriculum goals; (c) the course descriptions; (d) the curriculum structure; (e) the contents and experiences; (f) the instructional activities; (g) the instructional media and learning resources; and (h) the measurement and evaluation; as for results of quality verification of the curriculum and curriculum documents, it was found that the curriculum and curriculum documents were appropriate at the high level and all components of the curriculum were in alignment; and (2) regarding results of curriculum implementation, it was found that the implementation of the curriculum with integration of Suphaburi local wisdom in the Social Studies, Religion and Culture Learning Area to enhance the use of life skill and the love for Thainess of Prathom Suksa VI students achieved the following results: (2.1) the post-learning learning achievement of the students who learned under the curriculum was significantly higher than their pre-learning counterpart achievement at the .01 level of statistical significance; (2.2) the post-learning life skill usage of the students who learned under the curriculum was significantly higher than their pre-learning counterpart usage at the .01 level of statistical significance; and (2.3) the post-learning love for Thainess characteristic of the students who learned under the curriculum was significantly higher than their pre-learning counterpart characteristic at the .01 level of statistical significance.

Keywords: Curriculum development, Curriculum with integration, Local wisdom, Life skill, Love for Thainess

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

ความสามารถในการนำกระบวนการวิธีการต่างๆ ไปใช้ในการดำเนินชีวิตประจำวันสามารถเรียนรู้และประยุกต์ใช้ได้ด้วยตนเอง เกิดการเรียนรู้อย่างต่อเนื่องและอยู่ร่วมกันในสังคมด้วยการสร้างเสริมความสัมพันธ์อันดีอย่างมี

ความสุข รวมทั้งการส่งเสริมให้ผู้เรียนเห็นคุณค่าของตนเองมีวินัยและปฏิบัติตนในการมีทักษะชีวิตมีจิตสำนึกในการอนุรักษ์วัฒนธรรมและภูมิปัญญาไทยการอนุรักษ์และพัฒนาสิ่งแวดล้อมมีจิตสาธารณะที่มุ่งทำประโยชน์และสร้างสิ่งที่ดีงามในสังคมและอยู่ร่วมกันในสังคมได้อย่างมี

ความสุขเป็นสมรรถนะและคุณลักษณะอันพึงประสงค์ที่สำคัญที่ควรต้องเสริมสร้างให้กับผู้เรียน ซึ่งสอดคล้องกับยุทธศาสตร์ชาติระยะ 20 ปี (พ.ศ. 2560-2579) แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 12 (พ.ศ. 2560-2564) (สถาบันวิจัยเพื่อการพัฒนาประเทศไทย. 2556, น.8) และหลักการพัฒนาคุณลักษณะผู้เรียน ในศตวรรษที่ 21 ที่มีนโยบายให้โรงเรียนเป็นหน่วยหลักในการพัฒนาคุณภาพการศึกษา เพื่อปลูกฝังคุณลักษณะและทักษะที่จำเป็นโดยให้รับผิดชอบโดยตรงต่อผู้ปกครองและนักเรียนมากขึ้น

การเรียนรู้แบบบูรณาการเป็นแนวทางสำคัญของการปฏิรูปการเรียนรู้ที่ยึดผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง หลักสูตรบูรณาการที่จะช่วยให้ผู้เรียนเข้าใจความสัมพันธ์ระหว่างเรื่อง/หัวข้อ สารการเรียนรู้ กลุ่มสาระการเรียนรู้ และความสัมพันธ์ของกลุ่มสาระการเรียนรู้ต่างๆ กับชีวิตจริงช่วยให้ผู้เรียนสามารถเชื่อมโยงความคิดรวบยอดในศาสตร์ต่างๆ ได้ ช่วยให้ผู้เรียนสามารถเชื่อมโยงความรู้จากสิ่งที่เรียนไปสู่ชีวิตจริงภายนอกห้องเรียนได้และช่วยให้ผู้เรียนมีทักษะในการเรียนรู้สามารถสร้างองค์ความรู้ด้วยตนเองสามารถคิดเชื่อมโยงใช้ข้อมูลข่าวสารในโลกยุคข้อมูลข่าวสารได้อย่างมีประสิทธิภาพประกอบกับภูมิปัญญาท้องถิ่น เป็นมวลประสบการณ์ ความรู้ ความคิดความสามารถและทักษะประสบการณ์ของกลุ่มคนในท้องถิ่นที่ใช้ในการแก้ปัญหาในการดำเนินชีวิตโดยได้รับการถ่ายทอดเป็นระยะเวลานาน มีลักษณะเป็นองค์รวม มีคุณค่าทางวัฒนธรรมเกิดขึ้นในวิถีชีวิตไทย ภูมิปัญญาท้องถิ่นเกิดจาก

การสะสมการเรียนรู้มาเป็นระยะเวลานาน มีลักษณะเชื่อมโยงกันไปหมดทุกสาขาวิชา ไม่แยกเป็นรายวิชาแต่เป็นการเชื่อมโยงกันทุกรายวิชาทั้งที่เป็นเศรษฐกิจความเป็นอยู่ การศึกษาและวัฒนธรรมจะผสมกลมกลืนเข้าด้วยกันหมด ภูมิปัญญาท้องถิ่นจึงเป็นสิ่งควรค่าที่จะได้รับการอนุรักษ์และสืบทอดเพราะนอกจากจะเป็นการสืบทอดมรดกทางความรู้ของคนรุ่นก่อนแล้วยังเป็นสิ่งที่หล่อหลอมความรักความสามัคคีและความดีทางด้านจิตใจและวัฒนธรรมของชนรุ่นหลังและของสังคมด้วยนอกจากนี้ รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2550 มาตรา 80 (6) ได้ส่งเสริมสนับสนุนความรู้รักษาสามัคคีและการเรียนรู้ ปลูกจิตสำนึกและเผยแพร่ศิลปวัฒนธรรม ขนบธรรมเนียมประเพณีของชาติ ตลอดจนค่านิยมอันดีงามและภูมิปัญญาท้องถิ่น นั้น จะมีส่วนช่วยสร้างชาติให้เป็นปึกแผ่นมั่นคง สร้างความภาคภูมิใจและศักดิ์ศรีเกียรติภูมิแก่คนไทย สามารถประยุกต์คำสอนทางศาสนาใช้กับวิถีชีวิตได้อย่างเหมาะสม สร้างความสมดุลระหว่างคนกับสังคมและธรรมชาติได้อย่างยั่งยืน และช่วยเปลี่ยนแปลงปรับเปลี่ยนวิถีชีวิตของคนไทยให้เหมาะสมกับยุคสมัย สามารถดำรงวิถีชีวิตอย่างเรียบง่าย ปกติสุข สร้างความสมดุลระหว่างคนในสังคมและธรรมชาติได้อย่างยั่งยืน ภูมิปัญญาไทยมีความเด่นชัดในเรื่องของการยอมรับนับถือและให้ความสำคัญแก่คน สังคม และธรรมชาติอย่างยิ่ง มีเครื่องชี้ที่แสดงให้เห็นได้อย่างชัดเจนมากมาย เปลี่ยนแปลงปรับปรุงได้ตามยุคสมัย แม้ว่ากาลเวลาจะผ่านไป ความรู้สมัยใหม่จะหลั่งไหลเข้ามามาก แต่ภูมิปัญญาไทย

ก็สามารถปรับเปลี่ยนให้เหมาะสมกับยุคสมัย (โครงการสารานุกรมไทยสำหรับเยาวชน, 2550)

ดังที่กล่าวมาจะเห็นได้ว่าการพัฒนาหลักสูตรบูรณาการ และการสอนโดยใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นจะสามารถช่วยเสริมสร้างการใช้ทักษะชีวิตและรักความเป็นไทยได้เนื่องจาก ผู้เรียนจะสามารถนำกระบวนการเรียนรู้ที่หลากหลายจากภูมิปัญญาท้องถิ่นไปใช้ใน ชีวิตประจำวันโดยเรียนรู้ด้วยตนเองและเรียนรู้ อย่างต่อเนื่องเพราะอยู่ในท้องถิ่นของตนเอง วิธีการเรียนรู้จะเสริมสร้างทักษะการทำงานและ อยู่ร่วมกันในสังคมอย่างมีความสุขรวมทั้ง สามารถปรับตัวทันต่อการเปลี่ยนแปลงทางสังคม และสภาพแวดล้อมในท้องถิ่นและภูมิปัญญา ท้องถิ่น อันเป็นมวลประสบการณ์ ความรู้ ความคิด ความสามารถและทักษะประสบการณ์ ของกลุ่มคนในท้องถิ่นสุพรรณบุรีที่มีความ น่าสนใจหลากหลายด้าน ทั้งด้านวัฒนธรรม ประเพณีและการละเล่นพื้นบ้าน ด้านการ ท้องเที่ยว ด้านโบราณสถาน ด้านบุคคลสำคัญ ด้านคหกรรม ด้านศิลปะและหัตถกรรม ซึ่งหาก ได้สังเคราะห์จากความต้องการของชุมชนและ ผู้เรียนแล้วนั้นจะสร้างความตระหนักในคุณค่า และความสนใจในภูมิปัญญาท้องถิ่น ร่วมกิจกรรม การเรียนรู้ ภูมิปัญญาท้องถิ่น ทำให้เกิดการ เรียนรู้และนำภูมิปัญญาท้องถิ่นไปใช้ในการ ดำเนินชีวิตประจำวัน สืบทอดภูมิปัญญาท้องถิ่น ของจังหวัดสุพรรณบุรีด้วยความภาคภูมิใจ ซึ่งปัจจุบันยังไม่มีหลักสูตรสถานศึกษาที่มี คุณภาพเพื่อนำไปใช้จัดการเรียนการสอน ด้วยเหตุผลดังกล่าวผู้วิจัยจึงมีความสนใจพัฒนา

หลักสูตรบูรณาการภูมิปัญญาท้องถิ่นสุพรรณบุรี ในกลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรมเพื่อเสริมสร้างการใช้ทักษะชีวิต และรักความเป็นไทยสำหรับนักเรียน ชั้นประถมศึกษาปีที่ 6

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. พัฒนาหลักสูตรบูรณาการภูมิปัญญา ท้องถิ่นสุพรรณบุรี ในกลุ่มสาระการเรียนรู้สังคม ศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรมเพื่อเสริมสร้างการใช้ ทักษะชีวิตและรักความเป็นไทยสำหรับนักเรียน ชั้นประถมศึกษาปีที่ 6

2. ศึกษาผลการใช้หลักสูตรบูรณาการ ภูมิปัญญาท้องถิ่นสุพรรณบุรี ในกลุ่มสาระการ เรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรมเพื่อ เสริมสร้างการใช้ทักษะชีวิตและรักความเป็นไทย สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษา ปีที่ 6

ขอบเขตของการวิจัย

ประชากร คือ นักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ของโรงเรียนในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่ การศึกษาประถมศึกษาสุพรรณบุรี

กลุ่มตัวอย่าง

กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ทดลองหลักสูตร คือ นักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ของโรงเรียน ในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่ การศึกษา ประถมศึกษาสุพรรณบุรี ได้แก่โรงเรียนที่สมัครใจ เข้าร่วมโครงการ จำนวน 4 โรงเรียน มีจำนวน นักเรียนทั้งหมด 109 คน

กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ศึกษาผลการใช้ หลักสูตร คือ นักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6/1

โรงเรียนอนุบาลวัดป่าเลไลยก์ ในสังกัดสำนักงาน
เขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสุพรรณบุรี
เขต 1 จำนวน 41 คน โดยตัวอย่างแบบกลุ่ม

เนื้อหาการวิจัย

เนื้อหาการวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยสังเคราะห์
ภูมิปัญญาท้องถิ่นสุพรรณบุรีจากความต้องการ
ของชุมชนและผู้เรียนที่สอดคล้องกับมาตรฐาน
ตัวชี้วัดกลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา
และวัฒนธรรม ตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษา
ขั้นพื้นฐานพุทธศักราช 2551

ตัวแปรที่ศึกษา

ตัวแปรต้น ได้แก่ การใช้หลักสูตร
บูรณาการภูมิปัญญาท้องถิ่นสุพรรณบุรีเพื่อ
เสริมสร้างการใช้ทักษะชีวิตและรักความเป็นไทย
สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6

ตัวแปรตาม ได้แก่ ผลการใช้หลักสูตร
บูรณาการภูมิปัญญาท้องถิ่นสุพรรณบุรี ในกลุ่ม
สาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและ
วัฒนธรรม เพื่อเสริมสร้างการใช้ทักษะชีวิตและรัก
ความเป็นไทยสำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษา
ปีที่ 6 ซึ่งประกอบด้วยผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน
การใช้ทักษะชีวิตและรักความเป็นไทย

ระยะเวลาในการทดลอง ภาคเรียนที่ 2
ปีการศึกษา 2558 ใช้เวลา 20 สัปดาห์ สัปดาห์ละ 2
ชั่วโมง รวมเวลาที่ทดลอง จำนวน 40 ชั่วโมง

วิธีดำเนินการวิจัย

การดำเนินการวิจัยมี 2 ระยะดังนี้

ขั้นตอนที่ 1 การศึกษาข้อมูลพื้นฐานโดย
ได้ให้สัมภาษณ์สอบถามและประชุมเชิง
ปฏิบัติการผู้เกี่ยวข้องได้แก่บุคลากรทาง

การศึกษา บุคลากรในท้องถิ่น และปราชญ์ชุมชน
เพื่อรวบรวมข้อมูลพื้นฐานความต้องการ ความ
จำเป็น และสภาพจริง การจัดการสอนโดยใช้
ภูมิปัญญาและวิเคราะห์เอกสารงานวิจัย
ที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาหลักสูตรบูรณาการ
ภูมิปัญญาท้องถิ่นเพื่อเก็บรวบรวมข้อมูล
การวิเคราะห์ใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่น จัดการเรียน
การสอน ความสอดคล้องของหลักสูตรแกนกลาง
การศึกษาขั้นพื้นฐานความเหมาะสมของระดับชั้น
ที่ใช้จัดการเรียนการสอนและภูมิปัญญาท้องถิ่น
ผลการพัฒนาหลักสูตรบูรณาการภูมิปัญญา
ท้องถิ่นและเอกสารประกอบหลักสูตร 3) จัดทำ
เอกสารประกอบหลักสูตร ประกอบด้วย
จัดทำแผนการจัดการเรียนรู้เอกสารประกอบ
การสอนและเครื่องมือประเมินผลหลักสูตร

ขั้นตอนที่ 2 ออกแบบจัดทำร่างหลักสูตร
เป็นการกำหนดร่างหลักสูตรบูรณาการภูมิปัญญา
ท้องถิ่นสุพรรณบุรี ในกลุ่มสาระการเรียนรู้สังคม
ศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรมเพื่อเสริมสร้างการใช้
ทักษะชีวิตและรักความเป็นไทยสำหรับนักเรียน
ชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ประกอบด้วย
องค์ประกอบ 8 ประการ ได้แก่ หลักการ
ของหลักสูตร เป้าหมายของหลักสูตร คำอธิบาย
รายวิชา เนื้อหาสาระและประสบการณ์
โครงสร้างหลักสูตร กิจกรรมการเรียนการสอน
สื่อการเรียนและแหล่งการเรียนรู้ และการวัดผล
และประเมินผล ตรวจสอบคุณภาพหลักสูตรโดย
ผู้เชี่ยวชาญด้านหลักสูตร ผู้เชี่ยวชาญด้านการ
สอนวิชาสังคมศึกษา ผู้เชี่ยวชาญด้านการเรียนรู้
ภูมิปัญญาท้องถิ่น ผู้เชี่ยวชาญด้านการวัดผลและ
ประเมินผล จำนวน 5 คน ปรับปรุงโครงสร้าง

หลักสูตรและเสนอคณะกรรมการควบคุมคุณภาพนิพนธ์ เนื้อหา ข้อเสนอแนะที่การปรับปรุงหลักสูตรให้มีความเหมาะสมยิ่งขึ้น

ขั้นตอนที่ 3 จัดทำเอกสารประกอบหลักสูตร ประกอบด้วยการจัดทำแผนการจัดการเรียนรู้ เอกสารประกอบการสอน และเครื่องมือประเมินผลหลักสูตรได้แก่แบบประเมินการใช้ทักษะชีวิต แบบประเมินคุณลักษณะรักความเป็นไทยและแบบประเมินผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน ตรวจสอบคุณภาพหลักสูตรโดยผู้เชี่ยวชาญด้านหลักสูตร ผู้เชี่ยวชาญด้านการสอนวิชาสังคมศึกษา ภูมิปัญญาท้องถิ่น ผู้เชี่ยวชาญด้านการวัดผลและประเมินผล จำนวน 5 คน ปรับปรุงโครงสร้างหลักสูตรและเสนอคณะกรรมการควบคุมคุณภาพนิพนธ์ เนื้อหา ข้อเสนอแนะที่การปรับปรุงเอกสารประกอบหลักสูตรให้มีความเหมาะสมยิ่งขึ้น

ขั้นตอนที่ 4 การทดลองใช้หลักสูตรโดยนำร่างหลักสูตรบูรณาการภูมิปัญญาท้องถิ่น สุพรรณบุรี ในกลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรมเพื่อเสริมสร้างการใช้ทักษะชีวิตและคุณลักษณะรักความเป็นไทยสำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ไปทดลองใช้กับนักเรียนโรงเรียนในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสุพรรณบุรี จำนวน 4 โรงเรียน นักเรียนจำนวน 109 คน นำข้อมูลการทดลองใช้เสนอต่อคณะกรรมการ ควบคุมคุณภาพนิพนธ์เพื่อให้ข้อเสนอแนะเป็นข้อมูลนำไปปรับปรุงแก้ไขหลักสูตรบูรณาการภูมิปัญญาท้องถิ่นสุพรรณบุรี ในกลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรมเพื่อเสริมสร้างการ

ใช้ทักษะชีวิตและรักความเป็นไทยสำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ให้เหมาะสมยิ่งขึ้น ก่อนนำไปใช้กับกลุ่มตัวอย่าง

ขั้นตอนที่ 5 การประเมินหลักสูตรเพื่อหาคุณภาพหลักสูตรจากผลการทดลองหลักสูตรกับนักเรียนกลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ นักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 โรงเรียนอนุบาลวัดป่าเลไลยก์ จำนวน 41 คน ในภาคเรียนที่ 2 ปีการศึกษา 2558

ขั้นตอนที่ 6 การปรับปรุงและแก้ไขหลักสูตรผู้วิจัยดำเนินการตรวจสอบผลการทดลองใช้หลักสูตร จากการทดสอบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนรู้ การใช้ทักษะชีวิตและรักความเป็นไทย มาปรับปรุงแก้ไขหลักสูตรบูรณาการภูมิปัญญาท้องถิ่นสุพรรณบุรี ในกลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรมเพื่อเสริมสร้างการใช้ทักษะชีวิต และรักความเป็นไทยสำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ให้เหมาะสมและสมบูรณ์ยิ่งขึ้น

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

1. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ประกอบด้วย หลักสูตรบูรณาการภูมิปัญญาท้องถิ่นสุพรรณบุรี ในกลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรมเพื่อเสริมสร้างการใช้ทักษะชีวิตและรักความเป็นไทยสำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 และแผนการจัดการเรียนรู้

2. เครื่องมือที่ใช้ในการรวบรวมข้อมูล ประกอบด้วย แบบประเมินความเหมาะสมของโครงสร้างหลักสูตร แบบประเมินความสอดคล้องของโครงสร้างหลักสูตร แบบประเมินการใช้ทักษะชีวิตแบบประเมินรัก

ความเป็นไทยและแบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน

ผลการวิจัย

1. หลักสูตรบูรณาการภูมิปัญญาท้องถิ่น สุพรรณบุรี ประกอบด้วยองค์ประกอบ 8 ประการ คือ (1.1) หลักการของหลักสูตรการเพื่อพัฒนาผู้เรียนโดยบูรณาการภูมิปัญญาท้องถิ่นจัดการเรียนรู้ (1.2) เป้าหมายของหลักสูตรเพื่อเสริมสร้างการใช้ทักษะชีวิต และคุณลักษณะรักความเป็นไทย (1.3) คำอธิบายรายวิชา ประกอบด้วย พฤติกรรมการเรียนรู้เนื้อหาสาระ และประสบการณ์ภูมิปัญญาท้องถิ่น กระบวนการเรียนรู้ จุดมุ่งหมายการเรียนรู้และการวัดผลประเมินผล (1.4) โครงสร้างหลักสูตร ประกอบด้วยผลการเรียนรู้ เนื้อหาสาระ ทักษะการใช้ชีวิต คุณลักษณะรักความเป็นไทย จุดประสงค์การเรียนรู้ การจัดการเรียนรู้ คำนวณทักษะ และเวลา (1.5) เนื้อหาสาระ และประสบการณ์ ประกอบด้วยกระบวนการเรียนรู้และสาระการเรียนรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่น สุพรรณบุรี (1.6) กิจกรรมการเรียนการสอน ประกอบด้วยขั้นตอนการสอนบูรณาการ ได้แก่ ขั้นนำ ขั้นเรียนรู้ ขั้นอนุรักษ์ภูมิปัญญาท้องถิ่น ขั้นสรุป และประยุกต์ และขั้นประเมินผล (1.7) สื่อการเรียนและแหล่งการเรียนรู้ ได้แก่ สื่อการเรียนประเภทเอกสาร สิ่งพิมพ์ 2 สื่อการเรียนประเภทเทคโนโลยีสารสนเทศ ปรากฏท้องถิ่นและแหล่งเรียนรู้ต่างๆ (1.8) การวัดและประเมินผล ได้แก่ สังเกตสัมภาษณ์ ตรวจผลงาน ประเมินพฤติกรรม และการทดสอบ

2. การศึกษาผลการใช้หลักสูตรหลักสูตรพบว่าหลักสูตรบูรณาการภูมิปัญญาท้องถิ่นสุพรรณบุรีในกลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรมเพื่อเสริมสร้างการใช้ทักษะชีวิตและรักความเป็นไทยสำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 มีผลดังนี้ (2.1) นักเรียนมีการใช้ทักษะชีวิตหลังเรียนสูงกว่า ก่อนเรียนอย่างน้อยสำคัญทางสถิติที่ระดับ.01 และ (2.2) นักเรียนมีความรักความเป็นไทยหลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียนอย่างน้อยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

การอภิปรายผล

จากผลการพัฒนาหลักสูตรบูรณาการภูมิปัญญาท้องถิ่นสุพรรณบุรี ในกลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรมเพื่อเสริมสร้างการใช้ทักษะชีวิต และรักความเป็นไทยสำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ผู้วิจัยพบประเด็นที่น่าสนใจนำมาอภิปรายได้ ดังต่อไปนี้

1. ผลการพัฒนาหลักสูตรบูรณาการภูมิปัญญาท้องถิ่นสุพรรณบุรี ในกลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรมเพื่อเสริมสร้างการใช้ทักษะชีวิตและรักความเป็นไทยสำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 มีองค์ประกอบ 8 ประการ คือ หลักการของหลักสูตร เป้าหมายของหลักสูตร คำอธิบายรายวิชา โครงสร้างหลักสูตร เนื้อหาสาระและประสบการณ์ กิจกรรมการเรียนการสอน สื่อการเรียนและแหล่งการเรียนรู้ และการวัดและประเมินผล ซึ่งสอดคล้องกับการพัฒนาหลักสูตรของ วิชัย วงษ์ใหญ่ (2551, น.45) ; สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน (2552);

เสาวลักษณ์ โธมา (2551, น.19); Chaninan Pruekpramool (2011, p. 27); Parinda Limpanont (2011, PP.41-43) ; Sinclair-Bell (1993, PP.131-133); Tyler (2011, PP.110-125); Tabá (1962, PP. 424-425) การที่องค์ประกอบของหลักสูตรบูรณาการภูมิปัญญาท้องถิ่นสุพรรณบุรี ในกลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรมเพื่อเสริมสร้างการใช้ทักษะชีวิตและรักความเป็นไทยสำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 มีความเหมาะสมและมีคุณภาพในการนำไปใช้ ทั้งนี้เพราะหลักสูตรบูรณาการภูมิปัญญาท้องถิ่นสุพรรณบุรี ในกลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรมเพื่อเสริมสร้างการใช้ทักษะชีวิตและรักความเป็นไทยสำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ที่พัฒนาขึ้นให้มีองค์ประกอบที่เป็นแนวทางการจัดการเรียนรู้เพื่อพัฒนาผู้เรียนให้เป็นคนที่มีความรู้ ความสามารถและคุณลักษณะอันพึงประสงค์โดยมีจุดมุ่งหมายของหลักสูตรเป็นผลที่เกิดขึ้นกับผู้เรียนผ่านสาระการเรียนรู้และการจัดกิจกรรมดังแนวคิดของไทเลอร์ (Tyler, 1950, p.1) ที่มีแนวคิดในการวางโครงสร้างหลักสูตรที่เน้นการตอบคำถามเป็นพื้นฐาน 4 ประการ คือมีจุดมุ่งหมายทางการศึกษา ว่าอะไรบ้าง เป็นส่วนที่สถาบันการศึกษาจะต้องกำหนด ให้ผู้เรียนมีประสบการณ์ทางการศึกษา อะไรบ้างที่สถาบันการศึกษาควรจัดขึ้นเพื่อช่วยให้ผู้เรียนบรรลุจุดมุ่งหมาย ที่กำหนดไว้ แล้วจะจัดประสบการณ์ทางการศึกษาอย่างไรจึงจะทำให้การสอนมีประสิทธิภาพ จะประเมินผลประสิทธิภาพของประสบการณ์ในการจัดการศึกษาอย่างไรจึง

จะตัดสินได้ว่าบรรลุถึงจุดมุ่งหมายที่กำหนดไว้ ผลการพัฒนาองค์ประกอบของหลักสูตรดังกล่าว สอดคล้องกับงานวิจัยของปิยวรา คล้ายหนองสรวง (2550) ที่พัฒนาหลักสูตรสถานศึกษาเรื่องชุมชนเสลภูมิ สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 3 และนฤมล จูประเสริฐ(2552) ที่พัฒนาหลักสูตรสาระท้องถิ่นอนุสาวรีย์บ้านไร่สำหรับนักเรียนชั้นอนุบาล 1 นำข้อมูลพื้นฐานกำหนดเป็นองค์ประกอบหลักสูตรการศึกษาท้องถิ่น ประกอบด้วยหลักการ จุดมุ่งหมาย แนวทางการจัดการเรียนรู้ แนวทางการวัดประเมินผล คำอธิบายรายวิชา โครงสร้างรายวิชา ผลการเรียนรู้ และแผนการจัดการเรียนรู้

2. ผลการพัฒนาหลักสูตรบูรณาการภูมิปัญญาท้องถิ่นสุพรรณบุรี ในกลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรมเพื่อเสริมสร้างการใช้ทักษะชีวิตและรักความเป็นไทยสำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ในชั้นที่ 1 การศึกษาข้อมูลพื้นฐาน ผลการสังเกตและสัมภาษณ์บุคลากรที่เกี่ยวข้อง พบว่าการจัดการเรียนการสอนโดยนำภูมิปัญญาท้องถิ่นสุพรรณบุรีมาสอนสอดแทรกบางเนื้อหาให้มีความรู้เนื้อหาสาระภูมิปัญญาท้องถิ่น ไม่ได้ฝึกทักษะกระบวนการหรือร่วมกิจกรรมภูมิปัญญาท้องถิ่นอย่างครบถ้วน นักเรียนไม่ตระหนักในคุณค่าภูมิปัญญาท้องถิ่น รวมทั้งมีจิตอนุรักษ์ภูมิปัญญาท้องถิ่นที่ยังไม่ถูกต้อง ซึ่งถ้าหากจัดกิจกรรมการเรียนการสอนโดยใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นที่ต่อเนื่อง นักเรียนจะมีความรู้ความเข้าใจ มีความสามารถในการแก้ปัญหาและการปรับตัวในการดำเนินชีวิตปัจจุบันได้ อีกทั้งมีความ

ตระหนักและมีจิตสำนึกมีค่านิยมอันดีงามต่อภูมิปัญญาท้องถิ่น (รุ่ง แก้วแดง, น. 204; สำนักงานการศึกษา และมาตรฐานการศึกษา สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน, 2552, น. 2-3)

3. ผลการพัฒนาหลักสูตรบูรณาการภูมิปัญญาท้องถิ่นสุพรรณบุรี ในกลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรมเพื่อเสริมสร้างการใช้ทักษะชีวิตและรักความเป็นไทย สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ชั้นที่ 2 ประชุมเชิงปฏิบัติการ ผู้เกี่ยวข้อง สรุปได้ว่าการจัดการเรียนการสอนโดยใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นในสภาพปัจจุบันสอดคล้องกับบางเนื้อหาสาระการจัดการเรียนการสอนไม่ต่อเนื่องไม่สอดคล้องกับหลักสูตร ซึ่งจากการวิเคราะห์หลักสูตรพบว่า สาระเนื้อหาและประสบการณ์ภูมิปัญญาท้องถิ่นสุพรรณบุรี มีความสอดคล้องกับตัวชี้วัดกลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม ชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ทั้งการนำภูมิปัญญาท้องถิ่นสุพรรณบุรีเป็นสาระเนื้อหาและจัดประสบการณ์มีความสอดคล้องและมีความเป็นไปได้ที่จะเสริมสร้างการใช้ทักษะชีวิตและรักความเป็นไทยซึ่งจะต้องส่งเสริมให้ผู้เรียนมีความรู้ความเข้าใจ เสริมสร้างการใช้ทักษะและมีเจตคติที่ดีต่อภูมิปัญญา ตระหนักในคุณค่าของภูมิปัญญา และร่วมอนุรักษ์ภูมิปัญญา ดังที่สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ (2541, น. 9) ได้กล่าวถึงความสำคัญของภูมิปัญญาท้องถิ่นว่า ช่วยสร้างความภาคภูมิใจ สามารถประยุกต์ใช้กับวิถีชีวิตได้อย่างเหมาะสม ช่วยเปลี่ยนแปลงปรับเปลี่ยนวิถีชีวิตคนไทยให้เหมาะสมกับยุคสมัย และกฤษณ์ จันทับ (2553, น. 53) ที่สรุปว่า

ภูมิปัญญาท้องถิ่นเป็นมวลประสบการณ์ต่างๆ ได้แก่ ความรู้ ความคิด ความสามารถและทักษะ ประสบการณ์ของกลุ่มคนในท้องถิ่น ตกผลึกเป็นองค์ความรู้ที่จะช่วยในการเรียนรู้ การแก้ปัญหา การจัดการและการปรับตัวในการดำเนินชีวิตของมนุษย์ให้สอดคล้องสภาพความเป็นอยู่ของตนเอง และสังคมที่เหมาะสมตลอดกาลเวลา

ผลการตรวจสอบองค์ประกอบของร่างหลักสูตรบูรณาการภูมิปัญญาท้องถิ่นสุพรรณบุรี ในกลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรมเพื่อเสริมสร้างการใช้ทักษะชีวิต และรักความเป็นไทย สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษา ปีที่ 6 โดยผู้เชี่ยวชาญมีความเห็นว่าองค์ประกอบทุกองค์ประกอบมีความสอดคล้องกับหลักสูตร ในคำอธิบายรายวิชาจะต้องมีความสอดคล้องกับมาตรฐานและผลการเรียนรู้ซึ่งเป็นเป้าหมายของหลักสูตรทั้งระบุถึงเนื้อหาสาระ และประสบการณ์ ส่งเสริมการพัฒนาของผู้เรียน สอดคล้องกับ วิชัย วงษ์ใหญ่ (2551, น.45) สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน (2552) และ เสาวลักษณ์ روما (2551, น. 19) ที่กล่าวว่า คำอธิบายรายวิชา เป็นองค์ประกอบที่สำคัญที่ระบุเนื้อหาสาระประสบการณ์ที่เรียงลำดับ มีความต้องการที่สอดคล้องกับมาตรฐานและตัวชี้วัด ส่งเสริมการพัฒนาผู้เรียนทั้งด้านความรู้ คุณลักษณะอันพึงประสงค์ ด้านสาระเนื้อหาและประสบการณ์ทักษะภูมิปัญญาท้องถิ่นสุพรรณบุรี พบว่า การดำเนินการพัฒนาหลักสูตรมีความสอดคล้องกับสาระการเรียนรู้และประสบการณ์ ภูมิปัญญาท้องถิ่นสุพรรณบุรี ควรมีการสำรวจ ประเภทภูมิปัญญาท้องถิ่นด้านต่างๆ ให้

ครบถ้วน นำมาวิเคราะห์เพื่อให้สอดคล้องกับหลักสูตร และผลการเรียนรู้ ดังที่เบญจพร เกียรติกำจรวงศ์ (2548, น. 24) และบันเทิง ทานะพันธ์ (2544, น. 48) กล่าวถึงแนวทางการนำภูมิปัญญาท้องถิ่นมาจัดกิจกรรมการเรียนการสอนว่าควรสำรวจวิเคราะห์บันทึกข้อมูลภูมิปัญญาท้องถิ่น ซึ่งจากการวิเคราะห์หลักสูตร สร้างเครื่องมือรวบรวมข้อมูล ศึกษาคำอธิบายรายวิชา กลุ่มสาระการเรียนรู้ จัดทำหน่วยและแผนการจัดการเรียนรู้ นอกจากนั้นครูและนักเรียนควรมีส่วนร่วม ควรร่วมกันวางแผนการจัดการเรียนรู้ ออกแบบการเรียนรู้เลือกการเรียนรู้และภูมิปัญญาท้องถิ่นและการเรียนรู้ตามแผนการจัดการเรียนที่กำหนดร่วมกัน เน้นการเรียนรู้ฝึกปฏิบัติกับภูมิปัญญาท้องถิ่นซึ่งสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน (2547, น.42) สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน (2547, น. 42-43) ที่ให้แนวทางการจัดการเรียนการสอนเพื่อนำภูมิปัญญาท้องถิ่นสู่สถานศึกษา ควรมี 4 ขั้นตอนคือ ขั้นที่ 1 การสำรวจภูมิปัญญาท้องถิ่นโดยนักเรียน ครูและผู้เกี่ยวข้องมาวางแผนการเรียนรู้ วางแผนปฏิบัติกิจกรรมการเรียนรู้ โดยกำหนดงานที่ต้องทำ กำหนดคนรับผิดชอบและกำหนดเวลา ขั้นที่ 3 ปฏิบัติกิจกรรมตามที่กำหนดบันทึกผลการเรียนรู้ไว้ และ ขั้นที่ 4 นำเสนอผลการเรียนรู้หรือแสดงผลงาน นักเรียนนำความรู้และประสบการณ์ที่ได้เสนอต่อครูและแลกเปลี่ยนระหว่างเพื่อน

2. ผลการใช้หลักสูตรบูรณาการภูมิปัญญาท้องถิ่นสุพรรณบุรี ในกลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรมเพื่อเสริมสร้างการ

ใช้ทักษะชีวิตและรักความเป็นไทยสำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6

2.1 ผลการประเมินผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน หลักสูตรบูรณาการภูมิปัญญาท้องถิ่นสุพรรณบุรี ในกลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรมเพื่อเสริมสร้างการใช้ทักษะชีวิตและรักความเป็นไทยสำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 พบว่า ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนหลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียนอย่างน้อยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 แสดงว่าหลักสูตรบูรณาการภูมิปัญญาท้องถิ่นสุพรรณบุรี ในกลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม เพื่อเสริมสร้างการใช้ทักษะชีวิต และรักความเป็นไทยสำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 แสดงว่าหลักสูตรบูรณาการภูมิปัญญาท้องถิ่นสุพรรณบุรี ในกลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรมเพื่อเสริมสร้างการใช้ทักษะชีวิตและรักความเป็นไทยสำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 มีประสิทธิภาพ ส่งเสริมการพัฒนาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของผู้เรียนได้สอดคล้องกับผลการศึกษาวิจัย เรื่อง การศึกษาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนจากการสอนบูรณาการแบบสอดแทรกเรื่องสมุนไพร พบว่า นักเรียนที่เรียนด้วยแผนการจัดการเรียนรู้บูรณาการแบบสอดแทรกกับการสอนแบบปกติ มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 นักเรียนที่เรียนด้วยแผนการจัดการเรียนรู้สำหรับการสอนบูรณาการแบบสอดแทรกมีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนรู้อย่างมีนัยสำคัญที่สถิติที่ระดับ .01 กับชุตินา ศิริวงศ์ (2551) ที่ศึกษาการจัดการเรียนรู้โดยใช้แหล่ง

เรียนรู้ในชุมชนด้วยวิธีการทางประวัติศาสตร์และหลักฐานทางประวัติศาสตร์พบว่า นักเรียนมีคะแนนเฉลี่ยหลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียน เช่นเดียวกับงานของจิตรลดา เกิดเรือง (2548) ที่พัฒนาหลักสูตรสถานศึกษาเรื่องประเพณีและพิธีกรรมไทยทรงดำสำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 จังหวัดสุพรรณบุรี ที่ผลการเรียนรู้พัฒนาสูงขึ้นเช่นกัน

2.2 ผลการประเมินการใช้ทักษะชีวิต หลังเรียนโดยหลักสูตรบูรณาการภูมิปัญญาท้องถิ่นสุพรรณบุรี ในกลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม เพื่อเสริมสร้างการใช้ทักษะชีวิตและรักความเป็นไทยสำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 พบว่า การใช้ทักษะชีวิตสูงกว่าก่อนใช้หลักสูตรอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ.01 แสดงว่าหลักสูตรบูรณาการภูมิปัญญาท้องถิ่นสุพรรณบุรี ในกลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรมเพื่อเสริมสร้างการใช้ทักษะชีวิต และรักความเป็นไทยสำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ส่งเสริมให้ผู้เรียนนำกระบวนการเรียนรู้ที่หลากหลายไปใช้ในชีวิตประจำวันได้ เรียนรู้ด้วยตนเองและเรียนรู้อย่างต่อเนื่อง ทำงานและอยู่ร่วมกันในสังคมได้อย่างมีความสุข จัดการกับปัญหาและความขัดแย้งในสถานการณ์ต่างๆ ได้อย่างเหมาะสมปรับตัวต่อการเปลี่ยนแปลงทางสังคมและสภาพแวดล้อม และหลีกเลี่ยงพฤติกรรมที่ไม่พึงประสงค์ที่ส่งผลกระทบต่อตนเองและผู้อื่นได้ ซึ่งเป็นความสามารถในการใช้ทักษะชีวิตตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 (สำนักงานคณะกรรมการ

การศึกษา ขั้นพื้นฐาน,2555, น.4) ทั้งนี้เพราะผู้วิจัยใช้ได้พัฒนาหลักสูตรบูรณาการเน้นการจัดการเรียนรู้โดยผู้เรียนเป็นสำคัญ การจัดการเรียนรู้ส่งเสริมให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ในลักษณะองค์รวม เชื่อมโยงเนื้อหาสาระต่างๆ ในหลักสูตร เสริมสร้างให้ผู้เรียนได้มีโอกาสศึกษาอย่างลุ่มลึก เน้นการเรียนการสอนที่มีการพัฒนาหลักการหรือแนวคิดสรุป (Generalization) ผู้เรียนเป็นผู้ลงมือปฏิบัติและสร้างองค์ความรู้ด้วยตนเอง พัฒนาระบวนการคิดโดยการวิเคราะห์และสังเคราะห์ การคิดที่เชื่อมโยงสัมพันธ์ ผู้เรียนได้เรียนรู้ประเด็นสำคัญที่เกี่ยวข้องกับชีวิตและความเป็นไปของโลก ผู้เรียนได้เรียนรู้ผ่านกิจกรรมที่หลากหลาย ด้วยเด็กอายุประมาณ 6-12 ปีเนื่องจากเด็กวัยนี้ มีพัฒนาการด้านสติปัญญาและทางด้านร่างกายอยู่ในขั้นที่มีความต้องการที่จะทำกิจกรรมอยู่เสมอ (อิริคสัน Erickson, 1985) อีกทั้งได้ใช้วิธีสอน โดยการอภิปรายการวิเคราะห์การทำงานเป็นกลุ่มการเรียนรู้โดยกระบวนการโครงงาน ที่ให้ผู้เรียนลงมือทำ (ปฏิบัติ) Active learning ที่เน้นกระบวนการ (Process Learning) เป็นสำคัญ เนื่องจากกระบวนการเรียนรู้เป็นเครื่องมือสำคัญที่ใช้ในการดำรงชีวิตและแสวงหาความรู้ต่อไป และสอดคล้องกับการศึกษาค้นคว้าด้วยตนเองตามหลักสูตรของโรงเรียนมาตรฐานสากล (กระทรวงศึกษาธิการ, 2555, น. 25) ที่ผู้เรียนค้นคว้าแสวงหาความรู้จากแหล่งข้อมูลที่หลากหลายมีการวิเคราะห์สังเคราะห์การอภิปรายแลกเปลี่ยนความคิดเห็นเพื่อนำไปสู่การสรุปองค์ความรู้และนำความรู้ผลการศึกษาวิจัย

สอดคล้องของธัญดา ไตรวนาธรรม (2553) พัฒนาหลักสูตรเรื่องการประดิษฐ์ผลิตภัณฑ์จากเศษผ้าสู่งานอาชีพตามแนวเศรษฐกิจพอเพียง สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2

2.3 ผลการประเมินคุณลักษณะ รักความเป็นไทยหลังเรียนโดยใช้ หลักสูตรบูรณาการภูมิปัญญาท้องถิ่นสุพรรณบุรี ในกลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรมเพื่อเสริมสร้างการใช้ทักษะชีวิต และรักความเป็นไทย สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 สูงกว่า ก่อนเรียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 แสดงว่าหลักสูตรบูรณาการภูมิปัญญาท้องถิ่นสุพรรณบุรีในกลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรมเพื่อเสริมสร้างการใช้ทักษะชีวิต และรักความเป็นไทยสำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 มีประสิทธิภาพเสริมสร้างคุณลักษณะรักความเป็นไทยได้ ทั้งนี้สืบเนื่องจากผู้วิจัย จัดประสบการณ์การเรียนรู้ ส่งเสริมให้ผู้เรียนเห็นคุณค่า สนใจร่วมกิจกรรมเรียนรู้ ภูมิปัญญาท้องถิ่นสุพรรณบุรีเป็นสื่อและแหล่งเรียนรู้ อนุรักษ์ภูมิปัญญาท้องถิ่น ท่องเที่ยวจังหวัดสุพรรณบุรี ด้วยความตระหนักและรับผิดชอบสิ่งแวดล้อม เชิงอนุรักษ์และใช้ผลิตภัณฑ์ของ “ของดีเมืองสุพรรณ” ชื่นชมบุคคลสำคัญและปฏิบัติตามแบบอย่างของบุคคลสำคัญศาสนา ดังที่ สิริวรรณ ศรีพหล (2552,น.77) ได้กล่าวว่า การสอนให้ผู้เรียนเกิดความภาคภูมิใจในประวัติความเป็นมาของชาติไทยรักในท้องถิ่นของตน ซึ่งจะทำให้นักเรียนเรียนเกิดความรักและความรับผิดชอบที่จะสร้างความเจริญให้แก่ชาติหรือท้องถิ่นของตน

นอกจากนั้นผู้วิจัยได้คัดเลือกภูมิปัญญาท้องถิ่นสุพรรณบุรี โดยให้นักเรียนและชุมชนมีส่วนร่วมจัดกิจกรรมการเรียนการสอนสอดคล้องกับหลักสูตรและแผนการจัดการสอดคล้องกับพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 3) พ.ศ. 2553 ว่า กระบวนการจัดการศึกษาต้องยึดหลักการมีส่วนร่วมของบุคคลครอบครัว ชุมชนเพื่อให้ผู้เรียนภาคภูมิใจในความเป็นไทยสอดคล้องกับจุดหมายของหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พ.ศ.2551 ที่มุ่งพัฒนาผู้เรียนให้มีจิตสำนึกในการอนุรักษ์วัฒนธรรม ภูมิปัญญาไทยมีจิตสาธารณะ ที่มุ่งทำประโยชน์และสร้างสิ่งที่ดีงามให้แก่สังคม และยงยุทธ ชูแวน (2551: 194) ที่ให้ผู้เรียนได้เรียนรู้เรื่องราวในท้องถิ่นจะทำให้เกิดความเข้าใจ และมีความหมายกับผู้เรียนเพราะการได้เรียนรู้ความทรงจำต่ออดีตของคนในท้องถิ่นทำให้เกิดผู้เรียนเกิดจิตสำนึกและความผูกพันจึงเสริมสร้างทำให้ผู้เรียนภาคภูมิใจ เห็นคุณค่า ชื่นชมภูมิปัญญาท้องถิ่น และร่วมกิจกรรม ภูมิปัญญาท้องถิ่นจังหวัดสุพรรณบุรี และปฏิบัติตนอย่างเหมาะสม มีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ สืบทอดเผยแพร์ ภูมิปัญญาท้องถิ่นจังหวัดสุพรรณบุรี สามารถนำภูมิปัญญาท้องถิ่นไปใช้ในการดำเนินชีวิตซึ่งสอดคล้องกับการศึกษาวิจัยของ ฌาณิกา เงินอัน (2551 : บทคัดย่อ) ที่ได้วิจัยและพัฒนารูปแบบการจัดทำหน่วยการเรียนรู้แบบบูรณาการบนฐานภูมิปัญญาท้องถิ่นเพื่อการเรียนรู้ของนักเรียนชาวไทยภูเขา นักเรียนมีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับภูมิปัญญาบรรพบุรุษของชนเผ่าตนเองมากขึ้น เข้าใจ และตระหนักใน

คุณค่าของภูมิปัญญาท้องถิ่นชาวไทยภูเขา ต้องการอนุรักษ์และสืบทอด ตลอดจนนำไป ประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวันเพื่อการพึ่งพาตนเอง

หลักสูตรบูรณาการภูมิปัญญาท้องถิ่น สุพรรณบุรีในกลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรมเพื่อเสริมสร้างการใช้ทักษะ ชีวิตและรักความเป็นไทยสำหรับนักเรียนชั้น ประถมศึกษาปีที่ 6 และผ่านกระบวนการ สังเคราะห์จากความต้องการของชุมชน ที่เป็น ปัจจัยส่งเสริมให้หลักสูตรบูรณาการภูมิปัญญา ท้องถิ่นสุพรรณบุรี ในกลุ่มสาระการเรียนรู้สังคม ศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรมเพื่อเสริมสร้างการใช้ทักษะชีวิต และคุณลักษณะรักความเป็นไทย สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 มีคุณภาพ เสริมสร้างให้ผู้เรียนเห็นคุณค่าชื่นชมอนุรักษ์ ภูมิปัญญาท้องถิ่นสุพรรณบุรี มีความชื่นชมและ ทำให้ภูมิปัญญาท้องถิ่นไปใช้ในชีวิตประจำวัน

ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะในการนำหลักสูตรไปใช้

1. สถานศึกษาที่จะนำหลักสูตรบูรณา การภูมิปัญญาท้องถิ่นสุพรรณบุรีในกลุ่มสาระ การเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม เพื่อเสริมสร้างการใช้ทักษะชีวิตและรักความเป็น ไทยสำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ไปใช้ควร ต้องจัดเตรียมตรวจสอบแหล่งเรียนรู้ และภูมิปัญญา ท้องถิ่น และวางแผนการจัดกิจกรรมโดยใช้ ภูมิปัญญาท้องถิ่นก่อนจัดการเรียนรู้เพื่อ ประสิทธิภาพของการเรียนรู้จุดประสงค์การเรียนรู้ โดยเฉพาะการนำนักเรียนร่วมกิจกรรมภูมิปัญญา ท้องถิ่น

2. สถานศึกษาควรเตรียมความ พร้อมครูให้เข้าใจจุดมุ่งหมายของหลักสูตร การนำหลักสูตรสู่การสอนโดยศึกษาค้นคว้าของหลักสูตร โดยตลอดแนวอย่างครบถ้วน ได้แก่ หลักการของหลักสูตร เป้าหมายของหลักสูตร คำอธิบายรายวิชา เนื้อหาสาระและประสบการณ์ โครงสร้างหลักสูตร กิจกรรมการเรียนการสอน สื่อการเรียนและแหล่งการเรียนรู้ และการวัดผล และประเมินผล พร้อมทั้งรายละเอียดการสอน ในแต่ละหน่วยการเรียนรู้

3. กระบวนการจัดการเรียนรู้ ในหลักสูตรบูรณาการภูมิปัญญาท้องถิ่น สุพรรณบุรีในกลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรมเพื่อเสริมสร้างการใช้ทักษะ ชีวิตและสำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ประกอบด้วยขั้นการจัดการเรียนรู้ ได้แก่ ขั้นนำ ขั้นเรียนรู้ ขั้นอนุรักษ์ภูมิปัญญาท้องถิ่น ขั้นสรุปและ ประยุกต์ใช้ และขั้นประเมินผล และวิธีการจัดการ เรียนรู้ที่หลากหลายได้แก่ วิธีการทางประวัติศาสตร์ กระบวนการกลุ่มและการอภิปรายครูผู้สอนควร ศึกษาเรียนรู้ให้เข้าใจอย่างชัดเจน

4. การกำหนดการจัดการเรียนรู้เป็น รายชั่วโมงเพื่อความชัดเจน ในการนำไปใช้ จัดการเรียนรู้ เพื่อสะดวกในการจัดการเรียนรู้ และประเมินผลกิจกรรมรายชั่วโมง

5. การสอนโดยนำภูมิปัญญาท้องถิ่น ครู ควรประยุกต์ใช้วิธีการจัดการเรียนให้สอดคล้องกับ ความสนใจของผู้เรียนรวมทั้งสำรวจความสนใจ ผู้เรียนเพิ่มเติมเกี่ยวกับแหล่งเรียนรู้และภูมิ ปัญญา จัดทำเพื่อให้การเรียนรู้โดยมีภูมิปัญญา

ท้องถิ่น มีความหมายต่อผู้เรียนและนำมาใช้
ในการดำเนินชีวิตได้ในปัจจุบัน

ข้อเสนอแนะในการทำวิจัยครั้งต่อไป

จากผลการพัฒนาหลักสูตรบูรณาการ
ภูมิปัญญาท้องถิ่นสุพรรณบุรีในกลุ่มสาระการ
เรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรมเพื่อ
เสริมสร้างการใช้ทักษะชีวิตและรักความเป็นไทย
สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ผู้วิจัย

มีความคิดเห็นว่าควรมีการศึกษาวิจัย โดยนำ
ภูมิปัญญาไทยประเภทต่างๆ ที่มีความสอดคล้อง
กับภูมิปัญญาท้องถิ่น เป็นสาระเนื้อหาและ
ประสบการณ์ผู้เรียน เพื่อเสริมสร้างการใช้ทักษะ
ชีวิตและรักความเป็นไทยที่สอดคล้องกับ
การดำเนินชีวิตปัจจุบัน รวมทั้งส่งเสริมให้วิจัย
พัฒนาหลักสูตรบูรณาการภูมิปัญญาท้องถิ่น
ที่ต่อเนื่องในทุกระดับชั้น

เอกสารอ้างอิง

- กฤษณ์ จันทรทัพบ. (2553). การศึกษาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนสาระทัศนศิลป์หน่วยภูมิปัญญาท้องถิ่น เรื่อง
ว่าวไทยหลักสี่ ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 ที่เรียนด้วยวิธีการจัดการเรียนรู้บูรณาการแบบ
สอดแทรกกับการจัดการเรียนรู้โดยให้ผู้เรียนแสวงหาและค้นพบความรู้ด้วยตนเอง. (ปริญานิพนธ์
กศ.ม.สาขาศิลปศึกษา). มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ. กรุงเทพฯ.
- กระทรวงศึกษาธิการ. (2555). ประกาศกระทรวงศึกษาธิการเรื่องนโยบายและมาตรฐานการพัฒนา
เทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารเพื่อการศึกษา. เข้าถึงเมื่อ 2 กุมภาพันธ์ 2559. เข้าถึงได้จาก
http://bsq.vec.go.th/innovation/policy2_1.html
- จิตรลดา เกิดเรือง. (2548). การพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษา เรื่อง ประเพณีและพิธีกรรมไทยทรงดำสำหรับ
นักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 จังหวัดสุพรรณบุรี. (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารศึกษาศาสตร์
หลักสูตรและการนิเทศ). มหาวิทยาลัยศิลปากร, นครปฐม.
- ชุดิมา ศิริวงศ์. (2550). การจัดการเรียนรู้โดยใช้แหล่งเรียนรู้ในชุมชนด้วยวิธีการทางประวัติศาสตร์และ
หลักฐานทางประวัติศาสตร์สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1. (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารศึกษาศาสตร์
สาขาวิชาหลักสูตรและการสอน). มหาวิทยาลัยราชภัฏสงขลา.
- ฉาณิกา เงินอัน. (2551). การวิจัยและพัฒนาแบบการจัดการหน่วยการเรียนรู้แบบบูรณาการบนฐาน
ภูมิปัญญาท้องถิ่นเพื่อการเรียนรู้ของนักเรียนชาวไทยภูเขา. (วิทยานิพนธ์ปรัชญาดุษฎีบัณฑิตสาขา
การศึกษาเพื่อการพัฒนาท้องถิ่น). มหาวิทยาลัยราชภัฏราชชนนครินทร์.
- ธัญดา ไตรวนาธรรม. (2553). การพัฒนาหลักสูตร เรื่องการประดิษฐ์ผลิตภัณฑ์จากเศษผ้าสู่งานอาชีพตาม
แนวเศรษฐกิจพอเพียงสำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2. (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารศึกษาศาสตร์
สาขาวิชาหลักสูตรและการนิเทศ). มหาวิทยาลัยศิลปากร, นครปฐม.

- นัจกัถ บุษานิพนธ์. (2551). การพัฒนาผลการเรียนรู้และความสามารถในการคิดวิเคราะห์ เรื่องภูมิปัญญาไทย ของนักเรียน ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 โรงเรียนวัดห้วยจรเข้มหาวิทยาลัย ด้วยวิธีการจัดการเรียนรู้แบบสืบเสาะหาความรู้. (วิทยานิพนธ์ปริญญาศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต). มหาวิทยาลัยศิลปากร, นครปฐม.
- นฤมล จูประเสริฐ. (2552). การพัฒนาหลักสูตรสาระท้องถิ่นอนุสาวรีย์บ้านไร่ สำหรับนักเรียนชั้นอนุบาล 1. (วิทยานิพนธ์ปริญญาวิทยาศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาหลักสูตรและการนิเทศ). บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศิลปากร, นครปฐม.
- บันเทิง ทานะพันธ์. (2544). ภูมิปัญญาไทยเข้าสู่ระบบการศึกษาได้จริงหรือไม่?. วารสารวิชาการ, 4(10), 43 -48.
- เบญจพร เกียรติกำจรวงศ์. (2548). การศึกษาแนวทางการจัดการเรียนการสอนกลุ่มสาระการเรียนรู้ศิลปะ ด้านทัศนศิลป์ระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 4-6 โดยการใช้ภูมิปัญญาไทย. จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, กรุงเทพฯ.
- ประจักษ์ บุญอารีย์. (2543). การใช้แหล่งการเรียนรู้ในท้องถิ่นเพื่อการศึกษาวารสารเพื่อนครูอนุบาล. อุบลราชธานี. สำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดอุบลราชธานี.
- ปิยวรา คล้ายหนองสรวง. (2550). การพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษาเรื่อง ชุมชนเสลภูมิ สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 3. (วิทยานิพนธ์ปริญญาศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาหลักสูตรและการนิเทศ). มหาวิทยาลัยศิลปากร, นครปฐม.
- ยงยุทธ ชูแว่น. (2551). ครึ่งศตวรรษแห่งการค้นคว้าและเส้นทางสู่นาคตประวัติศาสตร์ท้องถิ่นไทย. กรุงเทพฯ; สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย.
- วิชัย วงศ์สุวรรณ. (2555). การพัฒนารูปแบบหลักสูตรรายวิชาการท่องเที่ยวเชิงประวัติศาสตร์ สำหรับนักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนปลาย(เล่ม 1). สาขาวิชาศึกษาศาสตร์. นนทบุรี: มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช.
- สมหมาย สว่างวัฒนาภิรักษ์. (2546). การศึกษาการนำภูมิปัญญาท้องถิ่นมาใช้ในการพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษา ในโรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน จังหวัดนนทบุรี. (วิทยานิพนธ์ปริญญาครุศาสตรมหาบัณฑิต). จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, กรุงเทพฯ.
- สิริวรรณ ศรีพล. (2552). การจัดการเรียนการสอนกลุ่มสาระการเรียนรู้ สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม. นนทบุรี : โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช.
- สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน. (2542). นโยบายส่งเสริมภูมิปัญญาไทยในการจัดการศึกษา. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์ทำปกเจริญผล.
- สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน. (2547). แนวทางการพัฒนาคุณภาพการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์ชุมนุมสหกรณ์การเกษตรแห่งประเทศไทย.
- สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน. (2549). แนวทางการจัดการเรียนรู้แบบบูรณาการ. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์ชุมนุมสหกรณ์การเกษตรแห่งประเทศไทย.

- สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน. (2552). *ตัวชี้วัดและสาระการเรียนรู้ ตามหลักสูตรแกนกลาง การศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551*. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์ชุมนุมสหกรณ์การเกษตรแห่งประเทศไทย.
- สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน. (2555). *นโยบายและแนวปฏิบัติเกี่ยวกับการรับนักเรียน สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน ปีการศึกษา 2555*. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์ชุมนุม สหกรณ์การเกษตรแห่งประเทศไทย จำกัด.
- Erikson E. (1985). *Childhood and Society*. New York: WW Norton.
- Fraze, Bruce M.; & Rudnitski, Rose A. (1995). *Integrated Teaching Methods: Theory, Classroom Applications, and Field-Based Connections*. Albany, New York: Delmar Publishers
- Jacobs, Heidi H. (1991). "Planning For Curriculum Integration," *Educational Leadership*, 49(2): 27-28.
- Ladizabal, S.A. et al. (1970). *Method and Principle of Teaching*. Quezen City: Alema Phoenix.
- Parinda Limpanont. (2011). *A Development of the Integrated Nature of Science Curriculum to Enhance Student Understanding of the Nature of Science and Decision Making on Science - Based Dilemmas*. Doctor of Education Degree in Science Education. Bangkok: Srinakharinwirot University.